

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

ตามที่มีการกำหนดให้มีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา โดยให้ ปลัดกระทรวง หรือเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานพิจารณา การดำเนินการ ในด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารทั่วไป ด้านบริหารงานบุคคล และด้านบริหารงบประมาณ ในสถานศึกษา (กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาพ.ศ. 2550, 2550 : 29) ซึ่งตามพรบ.การศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้ให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมจากทุกหน่วยงานในการบริหารจัดการการศึกษา ซึ่งมี ผู้เกี่ยวข้องที่สำคัญประกอบด้วย คณะกรรมการสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สถานศึกษาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมีความจำเป็นในการสนับสนุน ส่งเสริมให้สถานศึกษาสามารถดำเนินจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ ตามพรบ.การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 (ราชกิจจานุเบกษา.2545 : 19) มาตรา 38 ระบุให้มีการกระจายอำนาจการบริหาร จัดการศึกษา โดยกระทรวงศึกษาธิการ ไปยังสถานศึกษา หรือสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ซึ่งหลักเกณฑ์และวิธีการแบ่งอำนาจดังกล่าวนี้ ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

การจัดการงานของหน่วยงานใดก็ตาม จุดมุ่งหมายสำคัญอยู่ที่งานนั้นได้บรรลุตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งใจเอาไว้ว่ามีประสิทธิภาพและมีการพัฒนาอยู่เสมอ ทั้งนี้ทรัพยากรพื้นฐาน ในการบริหาร (Administrative Resource) คือ คน เงิน วัสดุสิ่งของ และการจัดการ ซึ่งจุดที่สำคัญที่สุด ของการบริหารคือ การสรรหาทรัพยากรมนุษย์ที่มีความรู้ความสามารถให้เข้ามาดำเนินงาน ในองค์กรที่เหมาะสมกับตำแหน่งเต็มความสามารถ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพแก่องค์กรโดยรวม ดังนั้นจำเป็นต้องมีการเพิ่มความก้าวหน้าของบุคคลเพื่อการบริหารงานบุคคลโดยเปลี่ยนแปลงและ ส่งเสริมผู้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ อันจะนำไปสู่คุณภาพในการปฏิบัติงาน ปัจจุบันนี้แต่ละองค์กร เล็งเห็นความสำคัญของมนุษย์ว่าเป็นบุคคลที่มีค่าสูงสุด องค์กรจะประสบผลสำเร็จมากเพียงใด ขึ้นอยู่กับบุคคลในการดำเนินการ การบริหารงานบุคคลเป็นหน้าที่ที่สำคัญในองค์กร ทั้งองค์กรของรัฐ หรือหน่วยงานเอกชนล้วนอาศัยแนวคิดสมัยใหม่เพื่อการบริหารงานบุคคล เพราะเป็นเรื่องการแสวงหา บุคคล รักษาไว้ และใช้ทรัพยากรที่เป็นคนให้บริหารทรัพยากรอื่น ๆ ให้ได้ประโยชน์ต่อหน่วยสูงสุด การบริหารงานบุคคลเกิดขึ้นมาควบคู่กับสังคมและพัฒนามาเป็นลำดับ ในระยะแรกอาจเกิดขึ้น โดยธรรมชาติหรือโดยสามัญสำนึก เช่น ระบบครอบครัว กลุ่มสนใจกลุ่มอาชีพ ต่อมาเมื่อสังคม

เจริญขึ้น ได้พัฒนาเปลี่ยนแปลงไป ด้วยเหตุนี้จึงทำให้การบริหารงานบุคคลมีระบบขึ้น (พระมหา
อิสรกันต์ จิตบุญ โถ. 2558 : 17)

ซึ่งพรบ.การศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พุทธศักราช 2545 ได้กำหนดหลักเกณฑ์
และวิธีการแบ่งอำนาจหน้าที่ โดยให้กระทรวงแบ่งอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้าน
วิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านงานบุคคล และด้านทั่วไป ไปยังสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่
การศึกษา ดังกล่าวนั้น ให้เป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ซึ่งจัดให้มีคณะกรรมการ
สถานศึกษา แต่ละสถานศึกษา เพื่อการกำกับ ติดตาม สนับสนุนและส่งเสริม กิจกรรมในสถานศึกษา
ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการที่มาจากผู้แทน ครู องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครอง พระสงฆ์
หรือผู้แทนศาสนา องค์กรชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิษย์เก่า และผู้อำนวยการสถานศึกษาโดยตำแหน่ง
(ราชกิจจานุเบกษา. 2545 : 19)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้คำนึงถึงบทบาทความสำคัญ และหน้าที่
ของคณะกรรมการสถานศึกษาที่เป็นผู้มีส่วนร่วมเป็นเจ้าของสถานศึกษาและรับผิดชอบต่อ
การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งมีหน้าที่สำคัญในการส่งเสริม สนับสนุน
สถานศึกษา ให้มีคุณภาพในการจัดการศึกษา มีความคล่องตัวและให้มีประสิทธิภาพ
(กระทรวงศึกษาธิการ. 2562 : ก) โดยให้คณะกรรมการสถานศึกษามีบทบาทตามภาระงาน 4 ด้าน
ประกอบด้วย ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านงานบุคคล และด้านทั่วไป ตามพรบ.การศึกษา
แห่งชาติพุทธศักราช 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม พรบ.ระเบียบบริหารราชการครูและบุคลากร
ทางการศึกษา พุทธศักราช 2547 และที่แก้ไขเพิ่มเติม และตามที่ได้ประกาศเรื่องการกระจายอำนาจ
ในการบริหารและการจัดการศึกษา ไปยังสถานศึกษา และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา
โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (กระทรวงศึกษาธิการ. 2562 : ข)

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เป็นพื้นที่ที่คณะกรรมการรัฐมนตรีประกาศกำหนดให้เป็นพื้นที่ปฏิรูป
แนวคิด วิธีการ กระบวนการ สื่อการเรียนการสอนหรือการบริหารจัดการในรูปแบบใหม่
การจัดการศึกษา เพื่อสนับสนุนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา ซึ่งได้มีการทดลองและพัฒนาจนเป็น
ที่น่าเชื่อถือที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนและการจัดการศึกษา (ราชกิจจานุเบกษา. 2562 :
103) พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาจังหวัดตราด จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา
พ.ศ. 2562 ประกาศ ณ วันที่ 30 เมษายน พุทธศักราช 2562 เพื่อพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพ
และลดความเหลื่อมล้ำในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานได้อย่างแท้จริง สนับสนุนการสร้างนวัตกรรม
การศึกษอันเป็นการนำร่องในการกระจายอำนาจ และให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษา
และสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เกิดการพัฒนาคุณภาพและประสิทธิภาพและลดความเหลื่อมล้ำ

รวมทั้งมีการขยายผลนวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนและวิธีการ ปฏิบัติที่ดีไปใช้ในสถานศึกษาอื่น (ราชกิจจานุเบกษา. 2562 : 120)

หลังจากสถานการณ์ COVID-19 ผ่านไป สร้างการเปลี่ยนแปลงไปทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นด้าน การแพทย์ การศึกษา การทำธุรกิจทั้งผู้ประกอบการและผู้บริโภค ไม่เพียงแต่การปรับตัวในยุค "New Normal" ส่งผลกระทบต่อหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถานศึกษาจะต้องมีวิธีการรับมือกับการเกิดความปรกติใหม่ที่กำลังเกิดขึ้น ในความปรกติถัดไป (Next Normal) ทำให้เกิดการดำเนินงานในวิถีใหม่ การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาจึงเกิดขึ้นในรูปแบบใหม่ โดยการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้ในการมีส่วนร่วม เช่น การประชุมด้วยระบบออนไลน์ การสอบถามความคิดเห็น ความพึงพอใจ ผ่าน Google Form เป็นต้น เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปภายใต้มาตรการเพิ่มระยะห่างทางสังคมในความปรกติใหม่

ทั้งนี้การมีส่วนร่วมในการบริหารสถานศึกษาของคณะกรรมการสถานศึกษา การดำเนินงานในสถานศึกษา ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินการและปฏิบัติงานในสถานศึกษา ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารสถานศึกษาในยุค Next Normal สามารถนำไปประยุกต์ให้สอดคล้องกับบริบทได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งจากการศึกษาดังกล่าวเป็นการพัฒนาคุณภาพการศึกษาให้มีการบริหารที่เกิดประสิทธิภาพ จึงเห็นความสำคัญและสนใจศึกษาแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารวิถีใหม่ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดตราด ซึ่งผลของการวิจัยจะเป็นประโยชน์ และสามารถนำมาเป็นแนวทางในการบริหารสถานศึกษา ของผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษาที่จะได้นำผลของการศึกษาในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วม โดยคณะกรรมการสถานศึกษาที่เกิดคุณภาพ มาตรฐาน และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีจุดประสงค์ของการวิจัยดังต่อไปนี้

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารยุคความปรกติถัดไป พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดตราด
2. เพื่อวิเคราะห์แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารยุคความปรกติถัดไป พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดตราด
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารยุคความปรกติถัดไป พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดตราด

ประโยชน์ของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้จะเกิดองค์ความรู้เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารยุคความปรกตึ๊ดไป พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดตราด และเป็นแนวทางสำหรับผู้บริหารสถานศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษตราด และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปใช้ประโยชน์เพื่อการบริหารสถานศึกษาต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ คณะกรรมการการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดตราด ปีการศึกษา 2566 จำนวน 74 โรงเรียน คณะกรรมการการศึกษา จำนวนทั้งสิ้น 798 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ คณะกรรมการการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดตราด ปีการศึกษา 2566 จำนวนทั้งสิ้น 798 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบจากกลุ่มตัวอย่าง ของเครจซี่และมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970 : 607 - 610) ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวนทั้งสิ้น 260 คน ใช้การสุ่มแบบแบ่งชั้นตามสัดส่วน (Proportional Stratified Random Sampling) ซึ่งใช้ขนาดของสถานศึกษาเป็นชั้นของการสุ่ม หลังจากนั้นคัดเลือกคณะกรรมการการศึกษาชั้นพื้นฐานของแต่ละสถานศึกษาด้วยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) โดยใช้สถานศึกษาเป็นหน่วยในการสุ่ม ด้วยวิธีจับสลากแบบไม่ใส่คืน ตามขนาดกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากตารางเทียบหากกลุ่มตัวอย่าง

ตัวแปรที่ศึกษา

แนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารยุคความปรกตึ๊ดไป พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดตราด จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

ผู้ให้ข้อมูลการวิจัยเชิงคุณภาพ

1. การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารยุคความปรกตึ๊ดไป พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดตราด โดยผู้ให้ข้อมูลคือเลือกจากคณะกรรมการสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดตราด เป็นการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 4 คน

2. การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เป็นการสนทนากลุ่ม โดยผู้ให้ข้อมูล คือ คณะกรรมการสถานศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดตราด เป็นการเลือกแบบเจาะจงจำนวน 8 คน โดยไม่ซ้ำกับกลุ่มสัมภาษณ์เชิงลึก และผู้วิจัยได้กำหนดคุณภาพทั้งการสัมภาษณ์เชิงลึก

และการสนทนากลุ่มไว้ คือ เป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานคณะกรรมการสถานศึกษา เป็นคณะกรรมการสถานศึกษาในพื้นที่วัดธรรมการศึกษารัตนบุรี จังหวัดตราด และเป็นผู้มีความยินดีให้ความร่วมมือให้ข้อมูลเมื่อเกิดข้อสงสัยหรือขอความอนุเคราะห์ ในการสัมภาษณ์เพิ่มเติมได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

ในการวิจัยครั้งนี้ มีการนิยามศัพท์เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย ดังนี้

การบริหารแบบมีส่วนร่วม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง ได้มีส่วนร่วมในการคิดการตัดสินใจและร่วมรับผิดชอบในการปฏิบัติงาน ได้แสดงความคิดเห็นในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ติดตามประเมินผลองค์กร และพัฒนางานให้มีคุณภาพสูงขึ้น

สถานศึกษา หมายถึง หน่วยงานที่รับผิดชอบจัดศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยเริ่มการประกาศเป็นสถานศึกษานำร่องในพื้นที่วัดธรรมการศึกษารัตนบุรี จังหวัดตราด ปีการศึกษา 2566

พื้นที่วัดธรรมการศึกษารัตนบุรี จังหวัดตราด หมายถึง สถานศึกษาที่อยู่ในการจัดตั้งพื้นที่วัดธรรมการศึกษารัตนบุรี จังหวัดตราด ตามพระราชบัญญัติพื้นที่วัดธรรมการศึกษารัตนบุรี พ.ศ. 2562 ประกอบด้วย สถานศึกษาที่อยู่ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษารัตนบุรี สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาจันทบุรี ตราด และสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ

คณะกรรมการสถานศึกษา หมายถึง คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่กำกับและส่งเสริม สนับสนุนกิจการของสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพเป็นไปตามเจตนารมณ์ที่กฎหมายกำหนด โดยสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งมาจากผู้แทนครู องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้ปกครอง พระสงฆ์หรือผู้แทนศาสนา องค์กรชุมชน ผู้ทรงคุณวุฒิ ศิษย์เก่า และผู้อำนวยการสถานศึกษาโดยตำแหน่ง

การมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาการบริหารยุคความปรกติธิดา หมายถึง การบริหารสถานแบบมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในรูปแบบวิถีใหม่ของสถานศึกษาในพื้นที่วัดธรรมการศึกษารัตนบุรี จังหวัดตราด จำนวน 4 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านการบริหารวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานวิชาการของสถานศึกษาซึ่ง ได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การปฏิบัติหลักสูตร การวัดผลและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ การนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นต้น เพื่อให้นักเรียน หรือบุคคลในชุมชน ให้ได้รับการพัฒนาตนเองด้านความรู้ เจตคติและทักษะในศาสตร์ต่าง ๆ ส่งผลให้สถานศึกษามีจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ

2. ด้านการบริหารงบประมาณ หมายถึง กระบวนการวางแผนการใช้ทรัพยากรงบประมาณให้บรรลุวัตถุประสงค์ของแผนงานและโครงการที่ตั้งไว้ เพื่อให้เกิดการใช้จ่ายอย่างคุ้มค่ามีประสิทธิภาพมากที่สุด

3. ด้านการบริหารงานบุคคล หมายถึง กระบวนการที่ผู้บริหารต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการดำเนินการ จัดสรรทรัพยากรมนุษย์ให้เหมาะสมตรงกับงาน ความสามารถ การศึกษาความรู้ในงาน ประสิทธิภาพของบุคลากรทางการศึกษา ให้เป็นไปตามระเบียบแบบแผนที่กำหนด และมีประสิทธิภาพสูงสุด

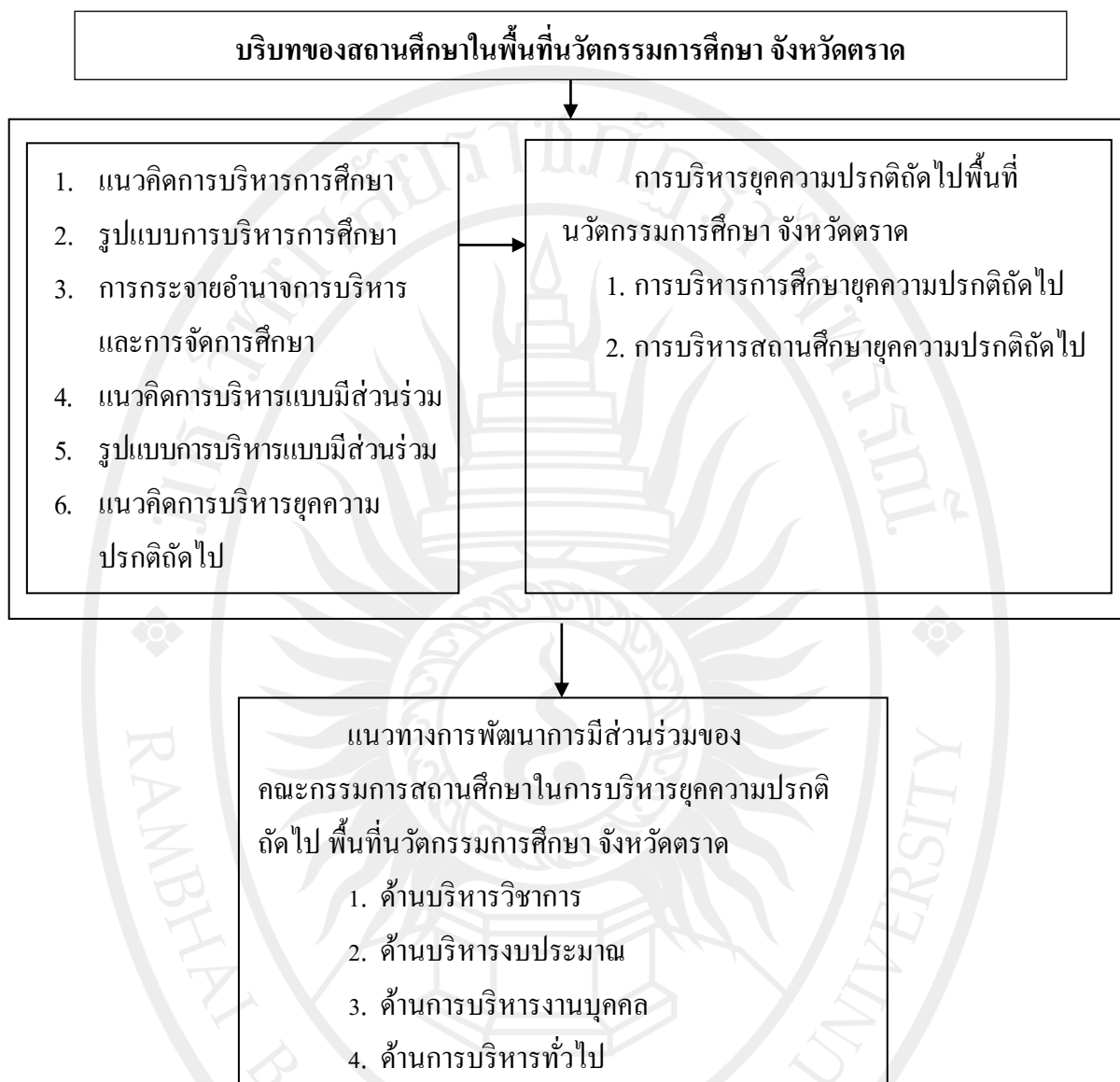
4. ด้านการบริหารทั่วไป หมายถึง การดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานธุรการและงานสารบรรณภายในสถานศึกษา การจัดระบบบริหารองค์กร ให้การบริหารอื่น ๆ ได้บรรลุผลตามมาตรฐานคุณภาพ และเป้าหมายที่กำหนดไว้ เพื่อให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

การบริหารสถานศึกษายุคความปรกติถัดไป หมายถึง การบริหารที่เกิดขึ้นหลังจากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลให้การบริหารสถานศึกษาเป็นเรื่องสำคัญที่ผู้บริหารและครูต้องขับเคลื่อนการเรียนการสอนภายใต้การศึกษาวิถีใหม่ ซึ่งคาดว่าเทคโนโลยีสารสนเทศนั้นจะมีแนวโน้มที่เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการจัดการศึกษา มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลของสถาบันการศึกษาหลังสถานการณ์ COVID-19 ที่มีการเปลี่ยนแปลงจากระบบการศึกษาแบบเดิมนำไปสู่การเรียนการสอนแบบใหม่ ๆ โดยเน้นการสอนแบบออนไลน์มากขึ้น ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาต้องอาศัยหลักในการบริหารจัดการสถานศึกษาให้เหมาะสม มีการสร้างแรงจูงใจให้ทั้งผู้สอนและผู้เรียนที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ต้องนำเทคนิคภาวะผู้นำด้านต่าง ๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสถานการณ์เพื่อแก้ไขปัญหา และบริหารจัดการในการเรียนการสอน

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยมุ่งศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการสถานศึกษาในการบริหารวิถีใหม่ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา จังหวัดตราด

สำหรับการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาผู้วิจัยใช้องค์ประกอบที่มีคณะกรรมการสถานศึกษาเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และด้านการบริหารทั่วไป

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย